

Гриньова Я.Г., канд. пед. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

**СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ТВОРЧОСТІ Т.ШЕВЧЕНКА:
ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ**

Тарас Шевченко не писав спеціальних педагогічних праць, проте його проза, поетичні твори й живопис мають безперечне виховне значення, їм властива глибока народність, гуманізм, любов до батьківщини, викривальний пафос, образність. У своїх творах Тарас Шевченко порушував морально-етичні теми, розмірковував про важливість родинного виховання, освіти й освіченості в житті людини, про роль народних традицій і фольклору в становленні високоморальної особистості.

Проблеми виховання й освіти Тарас Шевченко пов'язував з тяжкою долею поневоленого українського народу. Власне сирітське дитинство залишило глибокий слід у душі поета. Він бачив, що така доля судилася багатьом дітям кріпаків. Особисте життя Шевченка не склалося і його мрія мати власних дітей не здійснилася. Тому тема любові до дітей, страждання за їхню долю звучить в його поезіях і прозових творах як вираз особистого почуття і водночас як соціальний протест. В одному з листів до Б. Залеського (1853) він писав: *«...я так любив дітей, що не надивився б на вірний відбиток янгола»*. А в повісті «Княгиня» зауважував: *«нічим не можна так швидко задобрити мого українського земляка, як пригорнути його дитину»*. Любов до дітей, на переконання Тараса Шевченка, притаманна всім хорошим людям: *«пристрасно любить маленьких дітей, а це вірна ознака серця лагідного, незлобивого»*. Поет любив дитяче товариство, охоче спілкувався з дітьми, читав їм, частував солодощами. У дитячому колі він відпочивав. Навзаєм діти платили йому щирою любов'ю і приязню. Щастя Шевченко ототожнює з сімейним затишком, з образами дітей і матері, доброї, люблячої дружини (повість «Музикант»).

У творах Тараса Шевченка багато дитячих образів, наділених яскравими психологічними характеристиками. Письменник докладно змальовує умови, в яких відбувається формування особистості, наочно показуючи, як безвідповідальне виховання морально калічить людину (повісті «Варнак», «Музикант», «Циганка — ворожка», «Хлопчик з собакою в лісі», ілюстрації до поеми «Слепая», «Хата вдови на Україні», «Селянська сім'я», «На поселенні», «Діти

Репніних» та ін.), ілюстрації до поеми «Невольник», «У Києві», «У Решетилівці», «Селянське подвір'я».

Сім'ї та сімейному вихованню дітей Тарас Шевченко надавав важливого значення. При цьому він особливо наголошував на ролі матері:

*У нашім раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
І перед нею помолюся,
Мов перед образом святим
Тієї матері святої,
Що в мир наш бога принесла...*

Коли поет говорить про святі материнські почуття, про любов дітей до батьків, до матері, його слово набуває надзвичайної сили. Нічого в світі немає світлішого, ніж любов до матері: «слово "мамо" — великеє найкращеє слово».

Водночас він показує, що сім'я, в якій між подружжям немає злагоди, де батьки розбещені багатством, легким життям, не може дати дітям гідного виховання (повісті «Несчастный», «Варнак»). Вирішального значення у формуванні особистості Тарас Шевченко надавав праці. Він з любов'ю описує дружні, міцні сім'ї, що найчастіше складаються у простих людей, які живуть із своєї праці. У цих сім'ях у взаєминах між подружжям та дітьми відчувається теплота, духовна близькість, взаємоповага й любов. У дружній сім'ї легше долати життєві негаразди. Найщасливішими можуть бути сім'ї, які мають дітей. Бути матір'ю — велике щастя. Тарас Шевченко ганьбить матерів, які зневажливо ставляться до своїх материнських обов'язків. Найчастіше це аристократки, які дітей збувають на няньок, а самі поринають у світське життя (повість «Прогулка с удовольствием и не без морали»). Материнські почуття жінок з народу описує Тарас Шевченко в поемі «Сон». Молода мати змушена жати пшеницю на панщині і, щоб не залишати дитя без нагляду, вона бере його с собою в поле; бідна вдова відшукує можливість віддати сина в школу, щоб він здобув кращу долю; обдурена дівчина підкидає своє дитя заможним людям, а сама йде до них наймичкою, щоб усе життя бути поблизу своєї дитини. Змальовуючи образ матері, її відданість дітям, силу її любові, Тарас Шевченко підводить до думки, що мати — це перша природна вихователька своєї дитини. Якщо

маги не виконує свого природного й суспільного обов'язку, вона заслуговує осуду як злочинниця перед власною дитиною й суспільством. Діти ж, залишені на волю стихійного сімейного виховання, можуть бути надалі відкинуті суспільством. До того ж сімейне виховання не може замінити собою виховання суспільного. Щоб виростало покоління, підготовлене до дорослого життя, здатне розкрити закладений у ньому потенціал здібностей і талантів, сімейне виховання має далі доповнюватися суспільним. Під суспільним вихованням Тарас Шевченко розумів спілкування дітей з однолітками та дорослими, ознайомлення з навколишнім світом, працею, побутом. Велику увагу приділяв трудовому вихованню. Тільки в праці людина зможе знайти справжнє задоволення. Бездіяльність і пасивність — найбільше зло.

Саме засобами художнього зображення Тарас Шевченко визначає свій ідеал виховання особистості який не втратив актуальності й до сьогодні: це людина з багатограними знаннями і високими моральними рисами, чесна, працьовита, добра, з почуттям гідності та громадянськості, яка здатна застосовувати свої знання в житті, вміє цінити мистецтво, любить працю.

Гузько А.О., здобувач факультету менеджменту і економіки
Науковий керівник – **Тихоненко О.В.**, канд. філол. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ТВОРЧИСТЬ Т.Г. ШЕВЧЕНКА – ДУХОВНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Тарас Григорович Шевченко глибоко розкрив українську душу, осмислив минуле, сучасне й майбутнє України.

Шевченко є основоположником нової української літератури і родоначальником її революційно-демократичного напрямку. Саме в його творчості повно розвинулися ті начала, які стали провідними для передових українських письменників другої половини ХІХ – початку ХХ століть. Тенденції народності й реалізму були вже властиві значною мірою і творчості попередників Шевченка. Шевченко перший в українській літературі виступив як істинно народний поет, твори якого з усією повнотою відбили почуття й думки трудящих мас, їхні віковічні визвольні прагнення.

Творчість Шевченка стала духовною основою формування сучасної української нації. Для українців усіх наступних поколінь він